فرێد تەیفن ئەو پیاوەی هەموو قەرزارین

سەردار مەحموود

فۆتۆ: سەردار زەنگنە

ئەم چاوپێکەوتنە بە هاوکاری کاک یونس گۆران ئەنجامدراوە.

سەرەتا دەبێت ئەوە باس بکەم، ئێمە وەك کورد، بە تایبەت وەك ناوەندی چاك، هیچ کات ناتوانین ئەو دڵسۆزییەی بەڕێزت نواندت بۆ کورد، لە پرۆسەی دادگاییکردنی فرانس ڤان ئانرات لە یاد بکەین، بۆیە ئێستا لەبەردەم کەسێکی زۆر دڵسۆزداین و سوجدەی وەفاداریت بۆ دەبەم.

" ئەو ڕۆژەی داواکاری گشتی داوای خۆی خوێندەوە، داوای 15 ساڵ زیندانی بۆ ئانرات کرد بە تاوانی هاوبەشیکردن لە ئەنجامدانی ژینۆساید، ناوەندی چاك " پێشنیاری خۆم بوو " نامەیەکی کراوەی نووسی، تیایدا وەك وەفادارییەك بۆ ئەو پیاوە داوایکرد، شەقامێك لە شاری هەڵەبجە بە ناوییەوە ناو بنرێت، بەڕێز نوێنەری حکوومەتی کوردستان لەوکات مامۆستا شاهۆ ڕەزامەندی لەسەر دەربڕی، وەلێ بەداخەوە کەسێك نەبوو بە جدی دوای بکەوێت و داواکارییەکە بگەیەنێت بە ئەنجام "، وەلێ هێشتا درەنگ نییە بۆ دانەوەی ئەو وەفادارییە.

*** بەڕێزت وەك داواکاری گشتی دۆزی فرانس ڤان ئانرات، زۆر بە پەرۆش بوویت، بۆ ساغکردنەوەی ئەو تاوانانەی سەپێنرابوو بەسەر ئانراتدا، ئەو پەرۆشیەت لە کوێوە سەرچاوەی گرتبوو ؟، ئایا لەوەوە بوو کە پێت قەبوڵ ناکرا هاووڵاتییەکی هۆڵەندی لە دووری زیاتر لە 4000 کم تاوان بەرامبەر بە گەلێکی بێ دەوڵەتی وەك کورد بکات، یان هەستێکی مرۆڤ دۆستانەی گشتی بوو!.**

– بەڵێ، لە 6-11-2004 کاتێك ئانرات لە بەرنامەی نێت ڤێرك چاوپێکەوتنی لەگەڵدا کرا.

*** پێش ئەو مێژووە سکاڵای لێکرابوو؟**

– لە 6-11-2004 دەست بە سکاڵا کردن کرا، پێش ئەو مێژووە ڕۆژنامەنووسان لەسەریان نووسی، دەیان وت بازرگانی بە چەکی کیمیاوییەوە کردووە، وەلێ لە 6-11 ئێمە وەك پۆلیس کردمان بە قەزییە پاش ئەو بەرنامەیەی لە تەلەفزیۆن نیشان درا ، لێکۆڵینەوەمان دەست پێکرد، خۆم چووم بۆ کوردستان، ئەو هەموو بریندارەی چەکی کیمیاویم بینی کە لە نەخۆشخانەکان بوون، ئەو هەموو ئازارەی گەلی کورد هەیبوو، لە ساڵی 1985-1986 ئەو یەکەم کەس بوو چەکی کیمیاوی داوە بە عێراق.

*** تا لە تەلەفزیۆن چاوپێکەوتنەکەی پەخش نەکرا، نەبوو بە قەزییە ؟ هەرچەندە لەسەریان نووسیبوو ؟**

– نا هیچ قەزییەیەك بوونی نەبوو، جگە لەوەی ئەمەریکا کە گرتی، لە ئیتالیا هەڵات چوو بۆ عێراق، بەڵێ لەوێوە دەستی پێکرد و گرترا.

*** تاوانباری دیکە زۆرن، لە کۆمپانیاکان، لە تاوانبارانی کوردستان، سەدان کەسی تاوانکارتر هەیە لە ئانرات، کەس لێیان ناپرسێتەوە، بەمە چی دەڵێن؟**

– مێژوییەك هەیە پێویستە باش ئاگاداری بین، ئەویش ئەوەیە تاکو ئۆکتۆبەری 1985مەوادی کیمیاوی یاساغ نەبووە فرۆشتنی بە عێراق،چونکە عێراق دەیوت لە پیشەسازی نەوت بەکاری دەهێنم، دوای ئەو مێژووە،بە بڕیاری نەتەوەیەکگرتووەکان بڕیاردرا ئەو مادانە هیچیکە نەدرێت بە عێراق، چونکە لە شەڕدا بەکار دەهێنرا. کۆمپانیای عەرەبی و ئەڵمانی هەن لە دوای ئەو مێژووە چەکیان داوە بە عێراق، ئێمە وەك هۆڵەندی ناتوانین محاسەبەیان بکەین، دەبێت وڵاتەکان خۆیان محاسەبەیان بکەن.

*** تەنها ئەو کۆمپانیانە نا، بەڵکە ئەی ئەو چەکدارانەی بەشداری ئۆپەراسیۆنەکانیان کرد، خۆت لە دادگا باسی گوندی تۆپخانەت کرد ؟**

– یەکەم شت دەمەوێت ئەوە بڵێم، ئەوە کێشەیەکی ناوخۆییە، دەبوو کورد خۆی ئەوە بکات، لە بەر ئەوەی حکوومەتە کوردییە ناوخۆییەکە جیاوازی بیرکردنەوەی تێدایە، ئێستا ئەو قەزیەیە بورووژێنرێت کێشە دێنێتە پێشەوە، بەلام وەکو بیروڕای من ئەوەی بەشداریکردووە لە ئەنفال دەبێت دادگایی بکرێت، بەڵام ئایا دەتوانین پاش 20 ساڵ ئێستا سزای ئەوانە بدەین ؟.

*** وەکو خۆت وتت لە دادگا ژینۆساید کۆن نابێت؟**

– بە پێکەنینەوە، بەڵێ وایە.

*** ئەو خۆپیشاندانانەی لەبەردەم هۆڵی دادگا لە لایەن کوردەکانەوە دەکرا، ڕۆڵی چی هەبوو لە سەر پرۆسەی دادگاییەکە ؟.**

– باوەڕ ناکەم کاریگەری لە دادوەر کردبێت، بۆ ئەوەی بڕیاری دیکە بدات، وەلێ کاریگەری زۆری هەبوو لەسەر میدیای هۆڵەندی، کاریگەری لەسەر وێنەی کورد دانا، ناڕاستەوخۆ کاریگەری کردە سەر دادوەر بۆ ئەوەی بڕیاری خۆی بدات.

*** کە داواکاری گشتی بوویت، دەتەویست بیسەلمێنیت ئانرات هاوبەشی کەرە لە پرۆسەی ژینۆسایدکردنی گەلی کورد، ئێستا تۆ پەرلەمانتاری، لە پارتێکی سیاسیدا کە خاوەند نفوزێکی گەورەی ئابووری سیاسییە لەم وڵاتە گرنگە کە ناوی هۆڵەندایە ، ئامادەیت هەیە، ئێستاش لە پەرلەماندا شەڕی بە بە فەرمی ناسینی جینۆسایدی کورد بکەیت، واتا بە ژینۆساید ناسینی کورد ببەیتە ناو پەرلەمانەوە، چۆن پارتەکەت ئێستا ئەو شەڕە بۆ ئەرمەنەکان دەکات، با بۆ کوردی بێ دۆست و بێکەسیشی بکات ؟**

– کورد لە ناو حکوومەتی عێراقدا پێگەیەکی بەهێزی هەیە، گەورەترین بەڵگەش ئەوەیە سەرۆك کۆماری عێراق کوردە " سەرۆك جەلال تاڵەبانی "، ئێمە پشتگیری کورد دەکەین لە پرۆسەی دیموکراتی ناوخۆیی خۆیان، پشتگیری ئەو بزووتنەوەیە دەکەین لە ئێران هەیە، هەروەها ئەوەی لە کوردستانی سوریا هەیە، بەڵام پشتگیری ئەو شێوازە ناکەین پەکەکە دەیکات لە تورکیا، ئێمە باوەڕمان وایە دەبێت بە شێوازێکی دیکە بێت تێکۆشان، وەلێ پشتگیری ئەوە دەکەین کورد لە تورکیا ئۆتۆنۆمی هەبێت، وەك پارچەکانی دیکە، بەڵام دەبێت بە شێوازێکی دیکە هەوڵی بۆ بدەن. ئەوەی شتێکی گرنگە ئەوەیە، ئەو جێگەیەی کورد لە کوردستانی عێراق گرتوویەتی، ئەبێت ینك و پدك بیسەلمێنن بۆ جیهانی دەرەوە کە جارێکی دیکە شەڕ ناکەنەوە و ئاسایش و ئارامی دەپارێزن، دەتوانن پێکەوە حکوومەت دابمەزرێنن و بەڕێوەی بەرن، تاکو ئێمەش لە ئەوروپا و ئەمەریکا زیاتر پشتگیری کێشەی کورد بکەین.

*** لە بیرت نەچێت پەکەکە لە تورکیا دەیەوێت چەك دابنێت، وەلێ حکوومەتی تورکیا لێی قەبوڵ ناکات؟**

– باسی ئەوە ناکەم.

*** پێت وایە ئەنفال ژینۆسایدە ؟**

– بەڵی من بە ژینۆسایدی دەژمێرم، لەسەر ئەو بنچینەیەش فرانس ڤان ئانرات سزا درا بە هاوبەشیکردن لە ژینۆساید، ئێمە داوای ئەوەمان کردووە، وەلێ کێشەکە هێشتا بڕیاری کۆتایی لەسەر نەدراوە، من بەشێوەی یاسایی بە ژینۆسایدی دەبینم.

*** ئەگەر وایە، ئایا ئامادەیت هەیە نامەیەك بۆ دادگای باڵای تاوانەکان لە عێراق بنووسیت، تیایدا داوا بکەیت ئەنفال بە ژینۆساید بناسرێت؟**

– ئەمە پەیوەندی بە کاتەوە هەیە، لە مانگی یۆنی بڕیاری کۆتایی لەسەر دۆزەکە دەدرێت، ئێمە وەك وزارەت بە ژینۆسایدی دەناسین، وەلێ لە مانگی یۆنی بڕیاری کۆتایی لەسەر دەدرێت، کە وزارەتێکی هۆڵەندی – ئەوروپی بڕیاری لەسەردا کە ژینۆسایدە، قەت باوەڕ ناکەم وڵاتێکی وەك عێراق بە ژینۆسایدی نەناسێت، ئەمە باشترین پشتگیرییە بۆ ئێوە.

*** ئەمە هەڵوێستی پارتەکەشتە ؟**

– سروشتی ئەمە هەڵوێستی پارتەکەشمە (ڤەی ڤەی دی)، هەر پارتەکەی ئێمە بوو، داوایکرد ئەو گروپەی ئەو جۆرە لێکۆڵینەوانە دەکات لەسەر ئەو هۆڵەندییانەی یارمەتی ئەو جۆرە دەوڵەتانە دەدەن بۆ ئەوەی پارەیان دەست بکەوێت، ژمارەیان لە 20 کەسەوە بکرێت بە 30 کەس، واتا گروپەکە گەورە بکەنەوە.

*** ئایا لەو بڕوادا هەیت ڕۆژێك بێت لەم وڵاتە، ئەوەی ژینۆساید کردنی کورد ڕەتبکاتەوە سزا بدرێت ؟**

– تاکید وایە، ئەگەر وزارەتی هۆڵەندی ئەوەی بە ژینۆساید ناسی، ئەمە مانای ئەوەش نییە تەنها لە هۆڵەندە وا دەبێت، بەڵکە لەناو هەموو یەکێتیی ئەوروپا بە ژینۆساید دەژمێردرێت.

*** بۆ ئەرمەن زۆرتان پێیە،کەچی هەر لە تورکیا، زیاتر لە 20 ملیۆن کورد لە ماڧ هاووڵاتی بوون بێبەرین، چیتان پێیە بۆ سەقامگیری ئاشتی لەو پارچەیەی کوردستان ، هەروەها بۆ کۆتایی هێنان بە شەڕ و ستەمی نەتەوایەتی پەیامتان چییە؟**

– ئەمە پرسیارێکی زۆر سیاسییە، نامەوێت زۆر تیایدا قووڵ ببمەوە، لەبەر ئەوەی شتی دیکەی زۆر لە دوایە، ئێمە لەگەڵ ئەوەدا نین کورد لە تورکیا جیاببێتەوە، لەبەر ئەوەی لەساڵی 1990 سەربازەکان بڕیاری ئەوەیان داوە، ئێمە چارەسەری کێشەی کورد لەوەدا دەبینینەوە، ناوچەی کوردەکان ببێتە ناوچەیەکی ئۆتۆنۆمی، نەك جیا ببێتەوە، باوەڕمان وایە کێشەی کورد لە تورکیا بەشێوەی دیموکراسی لە چوارچێوەی سنووری تورکیا چارەسەر بکرێت، ئێستا کێشەیە باسی کوردستانی گەورە بکرێت، بۆیە باشترە باس نەکرێت.

*** ئەوان ئەمڕۆ داوای ئۆتۆنۆمیش ناکەن، بەڵکە تەنها دەیانەوێت بە کوردی قسە بکەن و کولتووری خۆیان بپارێزن و جل و بەرگی نەتەوایەتی بپۆشن؟**

– کورد لە تورکیا جیایە، کورد لە هەموو جێگەیەك هەیە لە ناو حکوومەتی تورکیا، زۆر کورد هەیە نایانەوێت کورد لە تورکیا جیاببێتەوە، کورد لە هەموو دەزگایەکدا هەن لە تورکیا.

*** ئەوانە وەك کورد بوونیان نییە لەو جێگایانە، بەڵکە ناتوانن بە کوردی قسەش بکەن؟**

– من لەگەڵ ئەوەدام ماڧ کورد هەبێت لە تورکیا وەك پۆشینی جل و بەرگ و زمان، وەلێ بە ڕوونی دەڵێم لەگەڵ ئەوە نیم کورد جیاببێتەوە لە تورکیا، ئەگەر کورد جیاببێتەوە ئەوا دەبێت نەخشەی سیاسی ناوچەکە هەمووی بگۆڕدرێت، وەکو دوای جەنگی جیهانی دووەم.

*** بێینەوە سەر ئانرات،ئایا لە بەرواری 6-12 ئانرات لەسەر چ بنچینەیەك گیرا؟**

– لەبەر ئەوەی تەلەفۆنەکەی کۆنترۆڵ کرابوو و گوێمان لێی دەگرت، لە ژێر چاودێریدا بوو، زانیمان ئاگادارە لێکۆڵینەوەی لەسەر کراوە.

*** کێ ئەو لێکۆڵینەوەیەی کردبوو؟**

– ئێمە وەك وزارەت ، بە نیاز بوو هەڵێت بۆ بۆسنە و مەنتگیرنۆ، بۆیە یەکسەر گیرا.

*** گرتنەکەی پەیوەندی بە وزارەتەوە هەبوو، یان بە سکاڵاکەرانەوە؟**

– بەڵێ لەو کاتەی ئێمە خەریکی کێشەکە بووین، بە دوایدا زۆر سکاڵای لێکرا، لە لایەن هاووڵاتییانی عێراقی و ئێرانی، کوردی ئێران و کوردی عێراق، لە دانیشتووانی هەڵەبجە، سەردەشت، گۆپتەپە، فەرجینی.

لەو کاتە گوێمان لێی بوو دەیەویست ڕابکات، ویستمان نەهێڵین ڕابکات، وەك چۆن 13 ساڵ ڕایکرد و لە عێراق خۆی شاردەوە، بۆیە وای لێمان کرد بیگرین، لەو کاتەی داندرابوو.

*** باشە ئەگەر تەلەفزیۆن چاوپێکەوتنی لەگەڵدا نەکردبایە، وریا نادەبوونەوە لێکۆڵینەوەی لەگەڵدا بکەن؟**

– حکوومەتی هۆڵەندی بەڕاستی ئاگای لەم کەسە نەبوو تا نەهاتە سەر تەلەفزیۆن، کە بینیم وتم ئەمە چییە وا دەڵێت، یەکێك بووم لەوانەی وتم با دەستی پێبکەین